

פרשת בלק תשפ"ה

מבאר תורתו של
מורן הגה"צ
רבי יונה הלוי
פארסט זצ"ל
בעהמח"ס דברי יונה
וראש ישיבת ד"ר ייטרא

דברי יונה

דברי יונה על פרשת בלק

והנה באמת אין אפסטרופוס לעריות, ואף שאנו משתדלים לעשות משמרת, אבל מי שכבר צריכים לשמור אותו זה מר מאד, כי היצה"ר מתחכם ל"ע באופן מבהיל, אבל העצה היחידה הוא להיות דבוק בתוה"ק שהוא אילת אהבים ויעלת חן, ומי שדבוק ביגיעת התורה, ומרגיש עריבות ומתיקות התורה, הרי הוא ניצול מהרהורים רעים ותאוות רעות בעו"ה.

ולכן צריכים לעסוק בתוה"ק כהוגן, וגם לקבוע לו מקום לתפילתו, ולשפוך שיח לפני השי"ת שימחול לו על מה שכבר נכשל ויעזור לו מהיום והלאה להשמר מכל מרעין בישין ל"ע. ומי שאינו דבוק בתורה, ופונה לבבו לבטלה וכעצל סובב על משכבו, ובזמנים פנויים עוסקים בדיבורים אסורים וניבול פה ל"ע, הרי בודאי שצריכים להשמר ממנו שבודאי שהוא מזוהם בטומאה זו, כי ברית הלשון וברית המעור תלוים זה בזה. כי באמת רובם ככולם של בחורי חמד רוצים להתנהג בדרך הטובה והישרה, אלא שהיצה"ר מסמא עיניו ולבו של אדם לסתום עיני שכלו, ולכן העצה היחידה הוא להתרחק מכל הללו, ולדבק בתוה"ק.

וידוע מה שכתב הישמוח משה [פ' תבא] כי הנה תמהתי על עיכוב הגלות כי רוב בני ישראל המה כשרים ומדוע בן דוד לא בא, וכאשר חקרת נתודע לי כי בבחרותם מרבין חבילות חבילות עד שדי להם על כל ימי חייהם וע"ז אין עושין תשובה כלל וזה הגורם, ולכן אין יכולים שוב להדבק בכוראנו ית"ש עכ"ל. ולכן צריכים להתעורר בענין זה ולשמור עצמו מכל טומאה, ולהדבק בתוה"ק כהוגן, והשי"ת יהיה בעזרנו לעבוד בקדושה ובטהרה.

בגמרא (סנהדרין פ"ב) והמה בוכים פתח אהל מועד, שנתעלמה מהם הלכה, אמר פנחס כך שנית לנו רבינו בדתך מן ההר, הבעל ארמית קנאים פוגעין בו, אמר לו משה קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרוונקא, מיד ויקם פנחס מתוך העדה ע"כ.

וצ"ב להבין מה שדקדק לומר כך שנית לנו רבינו בדתך מן ההר, למאי נפק"מ אימת שנה לו הלכה זו, ועוד מה טעם לא קיים מרע"ה בעצמו עד שאמר קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרוונקא, ע"י בישמוח משה (ס"פ בלק) מה שפירש בזה, וי"ל דהנה כאשר מזדמן לאדם לראות מעשה עבירה, לא לחינם נזדמן לידו כך, וצריך הוא למחות על הדבר, אלא שישנם כמה אופנים של מחאה, ועוד אופן אחד שהוא מצטער על הדבר ולבו כואב על זה, והוא מתפלל שתכלה הרשעה מישראל. ומעתה משה רבינו ע"ה כששמע מעשה

מה אקב לא קבה אל ומה אזעום לא זעם ה'.

והנה אמרו"ל [ברכות ז'] דזעמו של השי"ת רגע, ובלעם ידע לכון אותה שעה שהקב"ה כועס, ובאותן הימים לא כעס השי"ת עיי"ש, ובתוס' [ד"ה שאלמלי] כתבו וא"ת מה היה יכול לומר בשעת רגע, י"ל כלם וכו' עיי"ש.

ורגיל אני לומר מה ששמעתי בזה, דהנה כוחו של עם הנבחר שמתבוננים כל מעשיהם במאזני שכלם, ומתחילה חושבין מחשבות בדרך הטובה והישרה, ואח"כ כשמתברר להם שזוהי הדרך הנכונה מעוררין רגשי לבנם לפעולה הלזו, ואח"כ מוציאים הדבר מכח אל הפועל בכלי המעשה, שעיקרו מכונה ע"ש הכבד. משא"כ אצל הגוים הוא בהיפוך הגמור, שמתחילה עושים פעולותיהם כפי תאוות הגופניות שלהם, ואח"כ הם ברשות לבנם שמתעורר אצלו הרגשת הלב לתרץ פעולתו שהיה על נכון, ועי"ז מתעורר כח השכל למצוא דברי הגיון לתרץ פעולתו. ונמצא לפי"ז דאצל אוה"ע זהו בסדר של כיבד ל"ב מוח, שזוהי הר"ת של כל"ם, וז"ש שבלעם היה יכול לומר באותו רגע כל"ם, והיינו שיהיה ח"ו גם אצלם בבחינה זו, שזה יהיה כליון האומה הישראלית.

אמנם באמת אצל ישראל לא כן הוא וכנ"ל, אלא שהולך אצלם בסדר של מוח ל"ב כיבד, שזהו הר"ת מל"ך, וז"ש בלעם ה' אלקיו עמו ותרועת מל"ך בו, שישאל מגבירים כח שכלם, ואין עושים מאומה עד שמתברר אצלם בשכל הישר שזהו הדרך הנכון, וזהו הצלחתם של ישראל והנה ידוע מה שמוכח מהרה"ק השר שלום מבעלזא זצ"ל עה"פ [במדבר כד טז] נאום הגבר שתום העין וגו' מחזה שדי יחזה וגו' דהכוונה שדוקא בשביל שהיה שתום העין, ולא היה יכול לראות בעין אחת שום דבר טומאה, הרי באותו עין היה יכול לראות מחזה הנבואה, כיון שהעין לא נטמא עדיין והבן. ובאמת שזהו כקו המשקל, שאם הגבר הוא שתום העין מראיות אסורות אז הוא זוכה להיות מחזה שדי יחזה, אמנם אם ח"ו הוא מזין עיניו בהסתכלות של טומאה, זה גורם לסתום את לבבו שלא יוכל להרגיש הרגשה דקדושה, ומתדרדר לשאול תחתיה.

ובענין זה מוטל החיוב לעורר ולהגיד, כי צריכים לעבוד ולעמוד על טהרה, שלא להטמא ח"ו בטומאה היוצא מגופו ל"ע שזה מטמא כל האדם, ומי שמקיל בנפשו בענינים אלו הרי הוא מתרחק מכל ענין שבקדושה. והרי כל הספרי מוסר מלאים מזה שצריכים לעבוד על ענין הקדושה, וכל ענין טהרת המקוה הוא בענין זה.

ושמעתי מהגה"צ רבי מיכאל בער זצ"ל שאמר לי בשם הגה"ק הרב מסאטמאר זצ"ל שבתקופתנו צריכים לעורר בענין זה, יותר מבדורות שעברו, כי בעוה"ר הטומאה מתפשטת בכל עבר ופינה וצריכים לעורר לבבות בני הנעורים על זה להזהר ולהשמר מכל פגעים רעים ומרעין בישין.

להגיד לו את התשובה, הבטיח לו הגוי אני לא אעשה לך שום רע, ענה לו יהודי אגיד לך את האמת, העין הכוזבת שיש לך, אינו מסתכל על היהודים במין רציחה כזה כמו העין האמיתית, ולכן הכרתי וידעתי איזה היא העין הכוזבת.

ולענינו אפ"ל בדרך צחות, שהבלעם הזה כשדיבר על עצמו היה רוצה להתנצל, איך יתכן שהולך לברך ולדבר טוב על ישראל, הרי המהות שלי הוא רע, לקלל אני יכול אבל איך אוכל לברך, איך זה יכול לצאת מאיש כמוני, לכן אמר נאום הגבר שתום העין, שיש לי עין אחת שאינו רואה, והעין הזאת שהיא סגורה, אינה מלא רציחה ושנאה על היהודים כמו העין שרואה, ולכן בעין זה אוכל להביט אל בני ישראל ולברך אותם.

ועו"ל שהרי בלעם הרשע ראה כל מיני דברים טמאים שבעולם וראיות אסורות, אם כן איך אפשר לאדם טמא כזה עם עינים טמאים כאלו, שיהיה נביא וחווה שמביט ורואה את דבר ה', היתכן דבר כזה על אדם טמא כמו בלעם, אבל התירוץ הוא שבלעם היה סומא בעין אחת, ולא ראה שום דבר מלוכלך בעין זה, ודוקא בעין זה היה יכול לראות את גילוי השכינה, בעין שלא נפגמה, ולכן אמר כשהתחיל לשאת את דברו, נאום הגבר שתום העין, שזה היה כל כך נבואתו, ובוזה א"ש פירוש התרגום שפירש שתום העין גברא דשפיר חזי, דלא הוה בלשון סגי נהור, אלא אדרבה העין הזו שהיה שתום העין, שלא היה רואה שהיה סומא, הוא העין שבו שפיר חזי, שבו היה יכול לחזות בנואם דבר ה' אליו, כי רק העין שלא ראה ראיות אסורות יכול לראות דברים קדושים, ורק על ידי שהיה סומא באחת מעיניו, היה יכול לזכות למדריגת הנבואה.

עומדים אנו עכשיו בומן של חזרה, וידוע שחזרה הוא עת תשובה, שעוברים עוד פעם על הלימודים, ורואים במה צריך להתחזק, שהלימודים יהיו יותר חזקים, ועכשיו אפשר להשלים את החסר, הרי זה זמן שאפשר הרבה לתקן, פעם עמדנו והתבוננתי כך, איך שהבחורים לומדים ולא חסר להם כלום, כל הוא נמצא בסביבה טובה, בבית המדרש יושבים ולומדים בקול תורה, כל גדולי האחרונים שמפיהם אנו חיים, לא היה להם את האפשרות לשבת וללמוד כל כך טוב כמו שאתם ניתן לכם האפשרות, אבל לדאבוננו בכל זאת רואים שהדבר ביטול הכי קטן שיקרה, כבר גורם לבחור שסוגר את הגמרא, והרי מדובר בבחורים שיודעים מה זה תורה, שאין זה סתם חכמה כמו שאר חכמות העולם, אלא לומדים תורה"ק שניתנה למשה מסיני, אם כן היתכן שכל כך בניקל מפסיקים מן הלימוד, על ידי כל מניעה קטנה דקה מן הדקה, הלא דבר הוא.

פעם עמדתי וחשבתי בזה ואמרתי בלבי, אמנם בודאי הוא מעשה בעל דבר שהוא מכנים בזה כוחות, כי הוא יודע גודל ערך בחור אחד שלומד תורה, שמעלתו גדלה על עשרות אלפים אנשים בשוק, שהרי התורה"ק היא הדבר הגדול ביותר שיש בעולם, וממילא הקדושה של הלימוד היא מאד חזק, והבעל דבר מפחד מזה, ולכן אינו מניח לבחור ללמוד, אבל בכל זאת הרי הבע"ז צריך להסביר את עצמו ואינו יכול לנצח בלי שום טענה, ומה הוא מסביר, איך הוא גורם לבחור לעזוב מקור מים חיים ולעסוק בדברי הבל.

נדמה לי שאם מתבוננים היטב, הסיבה לכך הוא, כי אנו חיים היום בארץ שהמנהג הוא לחפש לעצמו הדרך הקלה ביותר, הגוי במדינה זו אינו אוהב להתייגע ולעמול, הוא רוצה להרוויח ממון בקלות, אצלנו בדור הקודם גם הגוי חי באופן אחר, הוא ידע שצריך להתייגע ולעמול, דבר שהגיע אליו בלא שום יגיעה לא היה אצלו חשיבות, רק בדבר הבא מתוך יגיעה היה לו ערך ומעלה, הבינו כי החיים הם לעמל ויגיעה, אדם לעמל יולד, הגוי במדינתנו אינו כן, הוא רוצה לנוח תמיד, ובכל זאת הוא רוצה גם תאוות והנאות עוה"ז, והרי כל זה שווה כסף, ובשביל להרוויח ממון הוא צריך ליתן מזמנו, אבל כשהוא יכול אינו רוצה לעמול, הוא מעדיף להעביר את הזמן בלא כלום, רוח זה נכנס קצת גם בין היהודים, ואפילו בין כתיבי דבי מדרשא, אין רוצים להתייגע, אמנם לומדים תורה ועושים הכל כמו שצריך, אבל כל פעם שיש איזה תירוץ, שעכשיו זה כבר קשה מדי, מיד מפסיקים להתייגע בתורה.

אבל צריך לדעת שאינו כן, יהודי אינו גוי, יהודי להבדיל אלף אלפי הבדלות הוא בריה אחרת לגמרי, אין לו את הטבעיות של הגוי, הגוי אוכל שקצים ורשמים נבלות וטרפות, וזה גורם שגופו וטבעו שונה, היהודי שאינו אוכל את כל אלו, יש לו גוף מוזכך יותר, והוא מסוגל יותר לעמול ולהתייגע, וכמ"ש החתם סופר במס' עבודה זרה (דף לא:), וז"ל, מימי תמהתי אחר שבעו"ה אין לנו מדרש חכמות הרפואות, וכל רופאי ישראל לומדים בבית מדרש לאומים וחכמים, וכל חכמתם בנוי על טבעי גופי דאכלי שקצים ורמשים ולא דאגי במצוות (שבת פו:), ואיך ישפוט מזה על גופי דלא אכלי שקצים ודאגי

זמרי נשיא ישראל, היה סבור להתפלל על הפריצה הנוראה שאירעה בישראל, והיה מפרש את ההלכה הבעל ארמית קנאים פוגעים בו, שפגיעה הוא מלשון תפלה (רש"י ר"פ ויצא) והיא א' מעשרה לשונות של תפלה (דב"ר ב, א), והינו כאשר יארע פריצה בישראל עומדים להתפלל ולהפציר, אכן ענין זה תלוי לפי מדרגת ישראל באותה שעה, שאם נמצאים המה במצב ומדרגה עילאה אז די בתפלה לבטל הרע מהם, אבל אם הם במצב ירוד ושפל, אין די בכך אלא עליהם להראות מעשה קנאות בפועל, ואז יתפרש קנאים פוגעים בו כפשוטו.

וזה שאמר פנחס למשה רבינו כך שנית לנו רבינו בדרתך מן ההר, כלומר שע"י חטא העגל שהי, בדרת משה מן ההר אל העם נפלו ישראל ממדרגתם, ולא סגי בתפלה לקיים קנאים פוגעים בו אלא צריך לקיימו כפשוטו. ונענה לו מרע"ה ואמר לו קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרונוקא, שלפי מה שאתה סבור שכלל ישראל צריכים עתה לפירוש הפשוט של קנאים פוגעים בו, תהי אתה השליח לקיים ולהוציא הדבר אל הפועל, כי אני אינני יכול לעשות כן לפי פירושי בהלכה זו דקאי על תפלה, וכפי שנתבאר.

מצינו בפרשת השבוע שבלעם הרשע נתן ברכות לבני ישראל.

ומביא רש"י"ל בפרשתו בפסוק וישם דבר בפיו. שכל דבר טוב שאמר בלעם על ישראל, כל מה שאמר ברכות, זה היה בעל כרחו ולא מרצונו אמר כן, שנתן לו הקב"ה רסן וחכה בפיו כאדם הפוסק בהמה להוליכה אל אשר ירצה. וכן כתוב כמה פעמים, הדבר אשר ישים אלקים בפי אותו אדבר, וישם ה' דבר בפי בלעם וכו', ולכן יש שאומרים שאין לומר כאשר טוב ליהודי, הולך לו כמו שצריך להיות, שזה בא על ידי הברכות של בלעם.

הבה נתבונן באחד מן הברכות ונראה מה היתה כוונתו, הוא אמר לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו. לכאורה נראה שאמר כאן דבר גדול מאד, מה יכול להיות יותר טוב מזה, שהקב"ה אינו רואה און ביעקב ועמל בישראל, לא שייך שיראה אצלם עוולה, אלא ה' אלקיו עמו בכל אופן ובכל מצב, אבל באמת אם בני ישראל יקבלו זאת כמו שהוא, הרי זה יגרום להם לחטוא, כיון שממילא לא הביט און ולא ראה עמל, וזהו באמת מה שרצה בלעם הרשע להכניס בבני ישראל, להכניס בהם הרגשה של קרירות, שאין צריך כל כך להזהר ולקיים את רצון ה', אין צריך לפחד כל כך, שממילא לא הביט און ולא ראה עמל, ובאמת זה שהקב"ה מעניש אותנו על עבירות הוא דבר טוב ומועיל, כי מאחר שאנו קרובים אליו הוא רוצה בטובתנו בזה ובבא, וטוב לנו אם נשמור לעשות חוקיו ומשפטינו כאשר ציונו, ואם נעבור עליהם יעניש אותנו על זה, הכל לטובתנו למרק עונותינו, והוא להיפוך ממה שאמר בלעם.

כאשר בלעם הרשע התחיל לשאת את דברו אמר, נאום הגבר שתום העין. ופירש"י שבלעם סומא באחת מעיניו היה. וזהו שתום העין, אבל לכאורה צריך להתבונן בזה, האיד התנשא בזה, וכשרוצה לומר מי הוא זה בלעם, הוא אומר וכי איך יודע מי זה בלעם, הרי הוא שתום העין, הלא זה נראה דבר טפשי, וכי זה מעלה לייגע עצמו את החכם של אומות העולם בכך שהוא סומא באחת מעיניו, ובתרגום אונקלוס מפרש את הפסוק הנ"ל שתום העין, גברא דשפיר חזי, ועל זה לא קשה הקושיא הנ"ל, שבאמת אמר על עצמו דברי שבח שהוא שפיר חזי, אבל צ"ב הכוונה בזה, מה זה שפיר חזי.

וי"ל בהקדם סיפור שהיה בהלאגער, שהיה שם קאמענדאנט גוי גרמני, שאחת מעיניו לא היתה אמיתית, והיה עשוי באופן שלא היה אפשר להכירו כלל, והיה נראה כעין אמיתית, פעם אמר להיהודים, דעו לכם שיש לי רק עין אחת אמיתית והשניה אינה אמיתית, אי אפשר לשום בן אדם להכיר איזה עין היא זו, ואמר אם אחד מכם יוכל להכיר, ויראה לי איזה עין הוא זאת שאינה אמיתית, אני אתן לו אוכל כאות נפשו כמה שהוא רוצה, אבל אם לא יכון להאמת, אז לא יצא חי מכאן.

כמוכן שכל אחד רצו מאד אוכל להחיות את נפשו, והיה להם ברירה לקבל אוכל כמה שרוצים אם רק יכונו איזה עין היא זו, אבל הרי היתה כרוכה בכך סכנת מות, שהרי אם לא יכוון אל האמת הבטיח הגוי שלא יצא מכאן חי, אחד מהיהודים הרחיב עוז בנפשו ואמר, הנה עין זה הוא העין הכוזבת, הגוי נעשה חיזור והודה על האמת, אכן כדברך כן הוא, אך תמלא נא בקשתי ותגיד לי איך הכרת זאת, הרי זה עשוי באופן שהם ממש דומים זה לזה, ואף אחד אינו יכול להבחין ביניהם, היהודי סירב להגיד לו, והיה ניכר שהוא מפחד

במצוות, ומסיים דצ"ע מאד, עיי"ש.

בכל זאת המציאות היא כי ההשפעה של העולם מבחוץ נכנס גם ליהודי, וכיון שהגוי במדינה זו מחפש לעצמו הדרך הקלה ביותר, זה מכניס קלות, בודאי לא כמו הגוי להבדיל ח"ו, אבל לפום דרגא דיליה, לפי מדרגת היהודי, הוא מחפש לעצמו חיים קלים, וממילא אין מתחשבים עם הזמן כמו שצריך, אין יודעים להעריך את ערך הזמן היקר מכל, שהרי רוצים לגנוח ולא לעשות כלום, והזמן הולך לאיבוד, בעל החפץ חיים זצ"ל היה אומר, זמן הוא דבר שהקב"ה ברא, וגם אם תקח אלפי אלפים של כלים חדשים שחידשו בזמנינו, בכל זאת לא תוכל לברוא אפילו רגע אחד, לא תוכל להוסיף שום זמן, זמן הוא דבר שרק הקב"ה בורא ונותן וקוצב שנות חייו של כל אדם, ואם כן עלינו להזהר שלא לזלזל בזמן.

זהו הדבר שאני חושב שגורם לביטול תורה, אבל אם יתבוננו בזה אני בטוח שזה יעזור, שהרי כל בחור הנמצא כאן אם שר השכחה לא שלט עליו, והיה מתבונן קצת מה הוא עושה עכשיו, הרי הוא לומד את תורת ה', הוא מתדבק להקב"ה, הוא לומד את אותן תכונות שהתנאים הקדושים אמרו, ואחריהם האמוראים הגאונים והראשונים, הגאון רבי עקיבא איגר וגדולי האחרונים נתייגעו על כל נקודה ונקודה שבדברי חז"ל, ואת זה הוא לומד עכשיו, הוא עצמו בתבונתו ובשכלו, בכלים שהקב"ה נתן לו, בזה הוא מתדבק ומתחבר למקור הקדושה, אם היה מתבונן בזה, היה יכול להרגיש הקדושה, ולא היה מפסיק כל כך בקלות מלימוד התורה בשביל כל דבר קטן, אם היה חושב לפני שהוא סוגר את הגמרא או שמתחיל בשיחת חולין באמצע הלימוד בכל ה"ל, לא היה מפסיק לרגע מלימוד התורה, ולא היה עושה את לימודו כמו שאמרו (סנהדרין עא). שתורתו נעשית לו קרעים קרעים, הוא לא היה צריך לנסוע כל כך הרבה פעמים לעיר, שהרי היה מבין ומרגיש, שעוסק עכשיו בדבר הגדול ביותר שיש בעולם.

אבל לצערינו לוקחים ממנו את התבוננותו, ואינו משים על לבו את כל זה, הוא אמנם אינו רוצה לחטוא ולהרע, רק שאינו מתבונן, ובפרט עכשיו שהוא תקופת הקיץ, וצריך לשמור עצמו מאד מלצאת לרחוב בחנם כדי להנצל מראיות אסורות מפריצות וכדומה, והרי יש אפשרות לשבת בבית המדרש וללמוד, הרי היה צריך לחשוב עשרות פעמים, האם אני חייב באמת לצאת, ואם היה באמת חושב עשרות פעמים קודם שמחליט בזה, היה מכיר שזה אינו כל כך נחוץ, והיה נשאר ללמוד בבית המדרש.

אך הכח של היצר הרע הוא שאינו מניח את ההתבוננות, נופל לו פתאום במח שהוא צריך ללכת, ומיד הוא סוגר את הגמרא ונוסע, ואחר כך כשהוא חוזר הוא צריך להתחיל מחדש, ואח"כ הוא מפסיק שוב על עוד דבר קטן, וכי מה זה לעומת דף גמרא שהיה יכול ללמוד בזמן זה, מה זה לעומת שורה גמרא, אם תתבוננו בזה תראו את החילוק, ושם מונח חלק ההצלחה, מגיע עכשיו החזרה, אמנם אני רואה שיש כמה בחורים שיושבים ולומדים עכשיו בהתמדה, עוד יותר טוב ממה שהיה, הם מבינים שמה שהם קונים עכשיו זה ישאר להם ויעמיד אותם לכל חייהם הן בלימוד והן ביראת שמים.

כמה פעמים שומעים מבחורים איזה דברים הצריכים תיקון בישיבה, אם זה הלעקטער שאינו עובד כמו שצריך, אבל למה אין שומעים שבחור יתלונן על איזה ענין רוחני הצריך תיקון אצלו, שתפילתו אינו הולך כמו שצריך, מתי אתחיל להתפלל טוב, האם בגיל שבעים שנה, צריך לחיות עם חשבון איזה דבר רוחני צריך אצלו תיקון, מצינו בחז"ל (תרגום יונתן במדבר כה ו) שכשראו אחד שעשה עבירה, קר מיד קריאת שמע, הם נבהלו כשראו שעשו עבירה, ואף שזה לא היה אצלו רק ראו בעצם שנעשה עבירה בעולם, מיד פחדו וקיבלו עליהם עול מלכות שמים, וכל שכן אם יש דבר הצריך תיקון אצל עצמו.

אנו חיים בדור שהפריצות הוא כל כך נפרץ באופן נורא, ובכל זאת בחורים קופצים מבית המדרש לרחוב בשביל כל דבר קטן, הרי צריך לפחד מזה, לפחד מעבירה, לפני שבחור עוזב את הבהמ"ד והולך לחוץ, אם זה לעיר או אפילו הולך לקנות איזה דבר בחנות כאן, הרי צריך לחשוב היטב, האם זה באמת נחוץ, האם זה שווה את הנזק שיכול לצאת מזה, הרי ברחתי מן העיר ובאתי ללמוד בישיבה כאן מחוץ לעיר, כיון שאיני רוצה לראות את העיר, אם כן למה אני עוזב את הישיבה והולך לעיר על כל דבר קטן.

וכן צריך להתבונן בכל חלקי היהדות, התפלה איך נראית, האם הוא מתפלל כמו שהוא צריך להתפלל, איך הוא עונה ברוך הוא וברוך שמו, אמן, אמן, אמן, שמיא רבא, למה נאמרו כל ההלכות איך צריך לענות על דברים שבקדושה, ובעיקר צריך להתבונן איך נראה לימוד התורה, אין צריך להיות כזה, שכשנאחד מבחוץ נכנס לבית המדרש הכל נעצרים ומסתכלים איך ומי שנכנס, מילא אם מתוך ששים שבעים בחורים בבית המדרש, קורה ששני

בחורים מרימים את הראש לרגע, אבל שכולם יפסיקו פתאום מללמוד, וכי ההפסק שווה בשביל דבר כזה גדולי ישראל שגדלו בתורה ונעשו גדולים, שהענין חמור בקומתם בתורה, לא היה להם את כל מה שיש לכם, כשרבי יוסף שאול [השו"מ זצ"ל] היה ילד ובחור, לא היה לו עשירות, והיה חסר לו הרבה יותר ממה שחסר לכם, או רבי שלמה קלוגר, וכן כל הגדולים, לא היה להם אפס מעט ממה שיש לכם, ובכל זאת לא חשבו שחסר להם כלום, הם ישבו ולמדו תורה, כי הם היו בתמימות, היה להם אמונה, וידעו והאמינו שהם קונים כל העולמות, ובכן הם זוכים שהיום כלל ישראל לומדים את ספריהם ואת תורתם, הם זכו לכך לפי שהאמינו במה שאמרו חז"ל (ויק"פ פכ"ב ס"א) שכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתנה למשה בסני, וכל אחד מכם מחוייב להאמין בזה, זה חלק מהאמונה במתן תורה, אנו מאמינים שאם פעם יתחדש לנו איזה דבר לפי שכלינו, זהו דבר שהקב"ה כבר אמר למשה רבינו, והוא בכלל תורת ה', והקב"ה נתנה מזה, ויש לי את הוכחה לעשות נחת רוח להבית"ש, אין לך אושר גדול יותר מזה.

מצינו (דברים ג כג) אצל משה רבינו ע"ה שהתחנן והתפלל להקב"ה שיוכל להכנס לארץ ישראל, דבר שנמנע ממנו מחמת חטא מי מריבה, ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמר, אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו', ומה ענה לו ה', אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה. ופירש"י שלא יאמרו הרב כמה קשה והתלמיד כמה סרבן. שאינו יפה שהתלמיד מבקש הרבה והרב מסרב, ולכאורה הרי אמרו חז"ל (דב"ר פ"א ס"י) שמושה רבינו ע"ה התפלל תקט"ו תפלות כמנין ואתחנן, ואילו היה מתפלל עוד תפילה אחת היה נענה, ואז אמר ליה השי"ת אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, ואם כן מהו הכוונה שלא יאמרו הרב כמה קשה, למה מעתה לא יאמרו הבריות כן, אחרי שהתפלל תקט"ו תפלות והשי"ת מצוהו אל תוסף, אדרבה.

ונראה הדנה אנו יודעים שהאושר הכי גדול של יהודי בעולם, הוא כשיכול לקיים מצוה ולעשות את רצון ה', וכל זה שייך בכל המצוות, אבל ביותר שייך ענין זה במצוה שלא כל אחד יכול לקיים, מצוה מיוחדת שרק הוא יכול לעשות, כמו עבודת כהן גדול ביום הכפורים, שרק הוא יכול לקיים מצוות אלו ורק עכשיו, ולא תמיד בכל הדורות יש כהן גדול, נמצא שהיא מצוה יקר המציאות, ובודאי מצוה כזו חשובה יותר, וכן מצוה המוטלת רק על אדם אחד בדור, כמו המצוות שנצטוו בהם המלך, יש להם חשיבות מיוחדת, שהרי אם המלך לא יקיימו בטל כל המצוה, דליכא אדם אחר שיעשנה, מצוות כאלו יש להם מעלה מיוחדת.

משה רבינו התפלל והתחנן אל ה' שרוצה להכנס לארץ ישראל, ואמרו חז"ל (סוטה יד.) וכי לאכול מפריה הוא צריך, וכי מה היה חסר לו במדבר, הרי הוא הגיע למדרגות הגבוהות ביותר ששייך ליצור אנוש להגיע, עד שהתורה העידה עליו (במדבר יב ח) פה אל פה אדבר בו, ותמונת ה' יביט, ולמה היה צריך להכנס לארץ ישראל, אלא מתוך הגמ' משום שרצה לקיים את המצוות התלויות בארץ, והוא הבין שאם יזכה הוא לקיימו, הרי יעשה את המצוה כך באופן שיהיה לנחת רוח מאד להקב"ה, יתר מכאשר יהודי אחר יקיים אותן, שיהיה מי כמרע"ה יכול לקיים מצוות ה' עם כל החיות והחזון, באופן הגדול ביותר שרק אפשר לעשות, וממילא הוא ביקש והתחנן שרוצה לעשות נחת רוח גדול כזו לה'.

והוא היה כל כך מרבה בתפלה עד שהקב"ה אמר לו, אמנם זה איני יכול לתת לך כי כך נגזרה גזירה שאיך נכנס לארץ ישראל, אבל אני אתן לך דבר שהוא עוד יותר טוב מזה, אני אתן לך מצוה מיוחדת שרק אתה יכול לקיימה, מצוה שמאז שנבראו שמים וארץ, אף אחד חוץ ממך לא יקיים את המצוה, רק אתה לבדך תקיים אותה, ומהו המצוה הזאת, זו המצוה שהקב"ה אמר לו, אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, ניתן לו איסור בל תוסיף חדש, שאסור לו להוסיף ולבקש על דבר זה, מצוה זו אף אחד אחר אינו יכול לקיימה, ואושר גדול מזה לא היה יכול להיות למשה רבינו, תדעו לכם, שבחור שיכול לשבת בבית המדרש, הוא מן המתי מספר שהקב"ה נותן להם אפשרות לקיים מצוה והגית בו יומם ולילה, ואין לזלזל במתנה גדולה כזו, ואף שאין כוונתכם לרעה ח"ו, אבל לפעמים מזלזלים בגודל הוכחה שיש לכם, בחור צריך להרגיש כמרע"ה, כי אף פעם בחיים לא יהיה עוד הזדמנות לזה, מי יודע אם עוד תחזרו פעם אחת בחיים על מסכת ב"ק, שהרי אפילו מי שיושב ולומד הרבה שנים, צריך לבקש רחמים שיהא לו זכיה לחזור על לימודו, ובפרט שעוד יחזור על זה בעיון, עכשיו הוא הזמן לכך, עכשיו הוא מתכוון לכל חייו, והעיקר מה שצריכים לזכור כדי להצליח, שהיצר הרע אינו שולט רק על עינים ואזנים כאלה שאינם מונחים בתורה, אבל אם הוא בבחינת שתום העין, אם העין סגור מראיות אסורות, אז הוא עינא דשפיר חזי כמו שמפרש התרגום, אז אפשר ללמוד בתורה, אבל אם רואים מה שאין צריך לראות, אזי ח"ו נסתם דרכו מלהצליח בתורה.

דברי זכרון – לקראת ההילולא השלושים

של הגה"צ רבי שלמה פעלדמאן זצ"ל

מייסד ת"ת תפארת יונה דבני שלמה – ב"ח מרן זצ"ל

כ' תמוז תשנ"ה – תשפ"ה

הערכה מיוחדת לקראת ההילולא

שחל ביום ד' פנחס הבעל"ט – כ' תמוז

ימי נעורים

בשושן פורים שנת תש"ח לפ"ק, זרחה אור שמשו של ר' שלמה ז"ל, שנולד בארצנו הקדושה לאביו ר' אברהם צבי, ולאמו מרת ברכה ע"ה. אמו הצדקנית היא שגדלתו וחנכתו בשנות טל ילדותו. כאשר חלתה ל"ע ונפלה למשכב, הגרו בני המשפחה לאמריקה, שם עברה האם טיפולים רפואיים, אך לא ארכו הימים, ובהיותו כבן עשר שנים בלבד, נפטרה עליו אמו ע"ה, ומקום מנוחתה בהר המנוחות בירושלים ת"ו.

חיי צער חיי ר' שלמה ז"ל. תקופה של קושי וסבל עברה על ראשו. הן בשנות מחלת אמו, והן לאחר פטירתה. מצב הפרנסה היה בחינת "הלחץ זה הדחק", ולא היה ביד אביו כדי לפרנסו, לגדלו ולחנכו כראוי. מסיבה זו היה נע ונד ועבר משיבה לשיבה, וממקום למקום. בעל כרחו סמוך היה על שלחן אחרים, דבר שניגד לרצונו, כיון שהיה ביישן בטבעו. הי' פעמים שהרעב ללחם, ולא ידע היכן יאכל את הסעודה הבאה.

אשרי אביו ואשרי רבו

אבי יתומים ראה בעניו. ולאחר כמה טלטולים, סיבבה ההשגחה העליונה להכניסו תחת קורת גג בית גדול – בית שמגדלין בו תורה ותפלה. היה זה ביתו של מרן הגה"צ רבי יונה פארסט זצ"ל, והרבנית הצדקת מרת רבקה בת פייגא. רבי יונה זצ"ל שהיה ל"ע חשוך בנים חשקה נפשו להכניסו כבן, ואתו עמו הכניסו לביתם את שתי אחיו הצעירים, ר' מנחם ז"ל ור' טובי אביגדור ז"ל.

אז התחילו אצלו חיים מסודרים. במסירות נפש התמסר רבי יונה לגדלם ולחנכם, ודאג עבורם די מחסורם אשר יחסר להם, ברוחניות ובגשמיות. אהבם יותר מאהבת אב לבן, והיה כותב עליו תואר "אהובי כבני". ובניו אהב כנכדים ממש. רגיל היה אביו לומר, שכל מה שרכש ברוחניות ובגשמיות, יש לו לזקוף לחשבונו וזכותו של רבי יונה.

את שנות בחרותו עברו עליו במתיבתא "באר שמואל", ומשם עלה ונתעלה ללמוד תורה אצל הרב מסאדאונא, הגה"צ רבי ירחמיאל ישראל סעקולא זצ"ל, משרידי דור הישן, שהחזיק ישיבה לזמן קצר. את רבו זה החזיק כרבו המובהק, ואצלו רכש דרכי הלימוד. בקשרי עבותות אהבה נתקשר להגה"צ ז"ל, עד שהמשיך ללמוד אותו בחבורתא איזה שנים, אף לאחר שנסגרו דלתות הישיבה.

היה מפליג לספר ממדותיו התרומיות, ובפרט ממדת ענותנותו. לעולם לא החליט באיזה ענין ללמוד, רק היה שואל את ר' שלמה מה ברצונו ללמוד. ובמה שהיה חפץ, שם ללמוד. מדת הצדקה וגמילות חסדים היה מנת חלקו. בעצמו כתת רגליו מביהמ"ד לביהמ"ד, ומבית לבית, לאסוף מעות לצדקה, והיה מחלק אלפי דולרים לעניים ונצרכים. פעמים היה דרכו זה כרוך בבזיונות רבות.

ר' שלמה היה מספר, שמגודל התמדתו ויגיעתו בתורה, למרות יגיעתו ועייפותו לאחר יום קשה של אסיפת מעות, או בעסק ה"מצה בעקערי" שלו, מעולם לא ביטל את שיעורם הקבוע. ואכן, ור' שלמה החזיק אותו קשר אמיץ בכל השנים, ובכל פורים לקח את בניו אליו אליו כדי שיברכם.

בהיותו הולך וגדול בשנות בחרותו, ראה והבין כי מרובים צרכי הבית, והרגיש

שעול הפרנסה המוטלת על רבי יונה זצ"ל קשתה עליו מדי. עברה עליו רוח טהרה, וביקש לעזור לו בכל מה דאפשר. נטל ר' שלמה ז"ל רשותו והסכמתו לעבוד חצי יום, בכדי להקל עלולו. בימים ההם עבד בבית דפוס.

כבוד חמיו

בהגיע עת דודים, נשא את זוגתו, מרת בילה רחל תחי, בת הר"צ ר' מרדכי קעסלער ז"ל. הרבה שמעו מר' שלמה ז"ל אודות חמיו. יהודי נהנה מיגיע כפיו היה, אבל מלאכתו טפילה, ותורתו עיקר. דרכו הי' לקום באמצע הלילה, וללמוד כמה שעות רצופות. כשהספיקה לו פרנסתו לכל השבוע, הפסיק לעבוד והתיישב ללמוד! ידיעותיו היו מפליאות עד שהיה בקי בש"ס, ויראת חטאו קודמת לחכמתו. הצנע לכת היה האיש, וחיוך את בניו ובנותיו בדרכי התורה והיראה. הוא נפטר בשם טוב, בכ' כסלו שנת תשמ"ח לפ"ק.

המרת הטוב

כל ימי חייו, הרגיש חובת הכרת הטובה לרבי יונה זצ"ל, לאין ערך ואין שיעור. "כל מה שעשיתי עד היום וכל מה שעוד אעשה לרבי יונה", היה רגיל לומר, "לא אשלם אפס קצהו מה שקיבלתי הימנו".

ומטרה זו שם נגד עיניו. את מסכת חייו הקדיש לרבי יונה. נפשו קשורה בנפשו. מעודו לא התרגל לכל הטובות שגמלו, כטבען של בני אדם שמתרגלים לטובות שמקבלים, כאילו מגיע להם הכל. לדעתו לא הגיע לו כלום, ולכן נבע אצלו בכל עת חידוש של הרגשת הכרת הטובה. ר' שלמה ז"ל שימש את רבי יונה במסירות עילאית, בביטול נפשי, כעבד לפני מלך.

כידוע, היה רבי יונה רתוק לכסא גלגלים, וזקוק לעזר וסעד מאחרים. "ר' שלמה נעשה לרגליו של רבי יונה", הגדירו אחד שהיטב לבטא זאת. הוא לקחו לביהמ"ד להתפלל, הוא הוליכו למקוה בכל עש"ק וש"ק, הוא הובילו לאספות, קנה את כל צרכיו, ושימשו במסירות נפלאה למעלה מן המשווער.

לדוגמא: כשרבי יונה הי' מדבר דברי תורה בסעודה שלישית, והילדים הסתובבו והפריעו, כינסם אביו ז"ל לחדר אחר ומשמיים דברי יראת שמים וסיפורי צדיקים, כדי שלא יפריעו את רבי יונה. בהנהגה זו נהג מעת היכנסו לביתו של רבי יונה ועד פטירתו, הנהגה תמידית בלי הפסק. בכל יום, ערב ובוקר וצהריים, קיץ וחורף, קור וחום, לא היתה קיימת מציאות כזאת שינוח או יפסיק מלשמשו. זה היה כל חיותו – מקום בו היה רבי יונה, שם היה גם הוא.

גם לאחר שנשא את זוגתו ונעשה לבעל משפחה, לא הפסיק מלשמשו. לא זו אף זו – אפילו בשעה שעמד בחנותו, שעה שרבו הקונים, אם קיבל טלפון שרבי יונה וקול לו, נסגרו כהרף עין דלתות החנות – "צריכים לרוץ לעזור לרבי יונה". את הכל עשה בזריזות ושמחה, וכל כוונתו אך ורק לשמח, כי לא הרוויח מזה שום כבוד או פרס.

לאחר פטירתו של רבי יונה, הקדיש את כל עבודתו לזכר נשמתו הטהורה. בגין כך עסק במרץ רב בהפצת הסיפור "תפלת יונה" עם פירוש "יסוד ושורש העבודה", ובהרצת תורה בת"ת "תפארת יונה", כאשר יסופר להלן.

ולרבות אשת חבר כחבר, הרבנית שתחי לרפ"ש, שימש במסירות נפש. במיוחד לאחר פטירת בעלה הגדול. ר' שלמה ז"ל כיבדה מאוד, והיה מבקר אותה כמה פעמים ביום כדי לדרוש בשלומה. הוא דאג עבורה, קנה כל צרכיה ואת הכל שילם מכיסו וכספו הפרטי. בניו שיחיו ידעו כל השנים, שבביתו מתחילה סעודת שב"ק בשעה מאוחרת, כי מקודם ישב ר' שלמה ז"ל עם הרבנית בעת שאכלה את סעודתה כדי שלא תרגיש בדידות!

מהסיבות העיקריות שיסד את הת"ת "תפארת יונה" דוקא בביתו של רבי יונה היא, משום שבחיי רבי יונה היה הבית הומה אנשים, ולאחר פטירתו שרר בבית שקט לדאבון לב הרבנית. קם ר' שלמה ז"ל וסידר שצאן קדשים יבואו בכל עת זמן פנוי, וילמדו לעילוי נשמת בעלה. הדבר החיה את נפשה. והיתה לה לקורת רוח לאין שיעור לשמוע ולהקשיב לדרשות.

ר' שלמה ז"ל הי' מזרז את הילדים שלאחר השיעור יברכו את הרבנית בברכת "גוט שבת". וכשהיא ישנה, הזהירים לצאת בשקט שלא יפריעו אותה. כאשר שאלוהו אנשים אודות אוצר הספרים של רבי יונה, הי' משיב שהוא מקפיד שלא להוציא שום ספר מהבית, מפני כבוד האלמנה.

מדה טובה זו של הכרת הטוב ליוותה אותו בכל שלבי חייו באופן פלאי, בחשבו שלא מגיע לו כלום. הוא שימש כדוגמא חיה למאמר הכתוב: "ושונו מתנות יחי". ר' שלמה ז"ל שנה לקבל מתנת חנם, וכאשר עשה לו משהו טובה קטנה, מיד שילם לו גמולו והעניקו בספרים לאות הכרת הטובה.

אמרו חז"ל "כל הכופר בטובתו של חברו, לבסוף כופר בטובתו של הקב"ה".
לכן כיון שהכיר בטובת חברו, דיבר לבני ביתו ולבניו תמיד מטובתו של
הקב"ה שמקבלים בכל רגע ובכל עת. וכך היתה דרך עבודתו להתבונן
בטובות שנותן הקב"ה לאדם, ולהודות לו תמיד.

ובי תדבק

מאמר זה הנוכח נתקיים במלואו במדותיו של ר' שלמה ז"ל. ואכן כאשר
שימש את רבי יונה, התכוין להתדבק בתלמיד חכם ולכבדו. ונוסף על העזר
והסיוע בעניני גשמיים, נעשה גם לתלמידו המובהק של רבי יונה בכל
הענינים. בעינים הפקוחות והחדות שלו למד את רבי יונה כספר מוסר. הוא
חקר ואיזן אחר התנהגותו בכל פרט גדול וקטן. רכש, ספג וחרת בנפשו כל
מדה טובה שמצא באיש הגדול בענקים הלזה. כל ימי חייו היתה שאיפתו
להתנהג ולבנות ביתו, ולחנך את בניו בדרכו של רבי יונה. כך חתם את עצמו:
"תלמידו וב"ח של מרן הגה"צ רבי יונה זצ"ל".

כמו כך שאף ללמוד ולחקות אחר מעשיהם של שאר גאוני וצדיקי הדור ז"ל.
היה רגיל לספר לבניו הנהגות טובות וישרות שלמד מהם. לדוגמא: גאון
הדור, הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, נהג בכל שנה לאפות מצות בבית האופה של
הרב מסאדאוונע זצ"ל. ביקש אבינו מהרב מסאדאוונע שכשיגיע רבי משה,
יודיעו מיד ויטלפן אליו בחנות, כי ברצונו לראות את אפיית המצות שלו.

כשטילפן אליו שהגר"מ בא, סגר את החנות והלך להביט בתהלוכות של רבי
משה. באותו מחזה בלטה עניויותו של רבי משה, "והאיש משה עניו מאוד".
כאשר ברק את כשרות המצות, דיבר בלשון שאלה להסובבים אותו, לאמר:
מה תאמרו, האם זהו כשר? ותוך הדברים צידד כל הצדדים. הוא רצה לשתף
את בני לווייתו עם נידון הדברים. גם היה שם אחד שהטיריד בקושיות של
מה-בכך, כדי לצער, ורבי משה לא התרגז עליו אלא השיבו במתנות על כל
שאלה. בכל דבר ביטל דעתו כעפרא דארעא לפני דעת תורה. וכן בכל ענין
שאל ושמע בעצת חכמים.

כבוד תלמידי חכמים היתה אצלו במדה גדושה. הוא השתדל בכל עוז להיות
להם לעזר וסיוע. בערך כשנתיים ימים ישן בלילה יחד עם הרה"ג ר' שמואל
אלטער ז"ל, מח"ס ליקוטי בתר ליקוטי, תלמיד-חכם מופלג שהיה אלמן
רח"ל.

תלמיד-חכם או בן-תורה שקנה ספר בחנות, הוריד ר' שלמה ז"ל את מחיר
הספר בול. דרכו היה לשלוח הרבה ספרים במתנה לרבנים ותלמידי-חכמים,
כשחשב שיהיה אותם בזה. סיפר ת"ח אחד, שפעם ישב בביהמ"ד וחיפש
ספר שהיה נוגע לאותה סוגיא שלמד, ולא מצא. אבינו ז"ל שהרגיש בדבר
השתמט מיד החוצה, רץ לחנות ולקח משם אותו ספר, והביאו לביהמ"ד
ונתנו לאותו ת"ח, באמרו כי מצא את הספר.

גדול הנהגה מיגיע פני

לאחר נישואיו, יעצו רבי יונה לפתוח חנות של ספרים. הגה"צ ר' יונה גם עזרו
בפתיחת החנות. הוא נהנה כל ימיו מיגיע כפו, וסירב בכל אופן לקבל מעות
בחנם. סיפר ידיד אחד, שבמשך שלש שנים הי' שולח לו מעות בעילום שם.
כשנודע לו מי הוא השולח, מיד הקדים לפתחו והחזיר לו כל פרוטה ששלח
לו במשך כל השנים! הוא התבטא: למה שולחים אתם אלי מעות, הרי עולה
לי מחיר דמי דואר לשלחם בחזרה. אם לא נודע לו מקור השולח, נתן המעות
לצדקה.

הוא עשה מלאכתו עראי. חנותו היתה פתוחה רק לאיזה שעות מועטות ביום.
ממנה חי בצמצום ובדוחק. לעצמו לא הי' צריך כלום, והוא חי חיי פשטות.
ואפילו בשעות שעמד בחנות היה דרכו לעיין בספר. כשנכנס תלמיד חכם
שוחח אתו בדברי תורה ועניני יראת שמים.

בשנים הראשונות היתה חנותו סמוכה לישיבת קרלין-סטאלין וישיבת חתן
סופר. בין הסדרים היו הילדים נכנסים לחנותו והי' משוחח אתם באהבה.
כאשר ילד ידע איזה מסכת משניות או דף גמרא בע"פ, בחנו והעניק לו ספר
במתנה. סיפר אחד, שבעודו ילד נכנס לחנות, ואמר לו ר' שלמה ז"ל, אם תדע
מנין המצוות בעל פה אתן לך ש"ס במתנה. כמה פעמים הי' אומר לילד: עשה
לי טובה, בחון אותי פרק משניות בעל פה, ועבור הטובה אשלם לך ספר
במתנה.

כשראה דבר שאינו לרוח תורתנו הק', חיוה דעתו גם אם הענין שלא לרצון
הקונים. לדוגמא: ר' שלמה ז"ל מאס בניגונים החדשים שיוצאים לאור
לאחרונה עם תערובות שירי העמים. בנועם שיחו הוכיח לקונה באמרו: איני
מבין אותך, איך אתה משלם שמונה דולר עבור דבר שאין לו טעם וריח יהודי,

ואפילו אם אתה נהנה הימנו, הרי ההנאה חולפת בשעה קצרה, שלם דולר
אחד עבור טעיף של דברי תורה מגדולי ישראל, מהג"ר אביגדור מיללער
שליט"א זצ"ל. מהג"ר שלום שוואדראן שליט"א זצ"ל, וכדומה. תתענג
בתענוג רוחני נצחי, או לכל הפחות מניגונים יהודיים המעוררים לעבודת
השם.

גמילות חסדים בגופו ובממונו

ר' שלמה ז"ל שם בטחוננו בה: רגיל היה לומר, שרואה השגחה פרטית בכל
צעד ושעל. כשנצרך לכסף מיד מומין לו הקב"ה איזה קונה. משאו ומתנו
היתה באמונה נפלאה. מעולם לא נשאר בעל חוב, כי הכל שילם בזמן. פזר
נתן לצדקה יותר מכפי יכולתו, עד שכמה פעמים נתן מפרוטתו האחרונה.
קופה מיוחדת הקדיש בביתו לצורך מתנת עניים. הוא חניך את בניו, כבר
מילדות, לנתנת צדקה. בכל בוקר הניח על השלחן איזה פרוטות לצדקה
ליכותם ולחונכם במצות הצדקה.

בגמילות חסד עסק בגופו, ועזר לאחרים בכל מה דאפשר. אם ידע בבעל חנות
שאין לו פרנסה והוא מתמוטט, קנה אצלו בכל שבוע, למרות שהמחירים היו
ביוקר. הוא עשה כך, אף כשלא הי' צריך לאותו דבר שקנה. "מקיימים בזה
מצות עשה ד"ח אחד עמך והחזקת בו", היה אומר. הוא גם זיזו ועזר
לאחרים שיקנו שמה. מהילדים שבאו ללמוד ב"תפארת יונה" היה מבקש
שיאמרו להוריהם לקנות בחנות פלוני, שם מצוה לקנות. אם קנה בחנותו מי
שהיה חסר אמצעים היה מוריד עבורו את מחיר הספר ומכרוהו בול.

כשנפטר תלמיד-חכם צעיר, והשאיר אחריו אלמנה ויתומים, מכר במשך
חדשים הראשונים לפטירתו מאות טעיפס מדרשתו של אותו ת"ח שנשא
ב"תפארת יונה", וזיזו את כולם לקנות את הטעיף, ואת הכסף העביר
לאלמנה שתחי.

אנשים שבורי לב מצאו נוחם בדבריו. לבו היה לב פתוח לכל דורש ומבקש.
בכל ערב יום-טוב הי' דרכו לצלצל להרבה אלמנות ולדבר על לבם דברי
חיזוק ותנחומין. הוא הסביר, כי לאחר פטירת בעליהם וראש משפחתם,
נעשה הבית ריק מאנשים והשקט שורר שם, ובוודאי לבם נשבר עליהם.
בפרט כאשר קרה האסון בבית גדולי הדור, נהג בהנהגה מופלאה זו. בדבריו
הי' ממש מחיה אותם. סיפרה אחת האלמנות, שגרה עמה בשכנות מספר
שנים, שר' שלמה ז"ל היה מטלפן אליה לדעת מה צריכה לקנות בכל יום!

ר' שלמה ז"ל שימש איזה שנים כ"יושב ראש" של המוסד "עוד יוסף חי".
הוא חיפש עצות ותחבולות איך להתרים כספים. בכל ליל שלישי, חק ולא
יעבור, התקיימה אסיפה בביתו לטובת המוסד. בשעה שלא היה שמש וגבאי
בביהמ"ד דניטרא, נטל על עצמו משימה זו ושימש באמונה ללא כל קבלת
פרס רק לשם שמים. הוא סידר את הספרים, ניקה את ביהמ"ד, והחזיק
חשבון מכספי העליות והאפיעלם וכדומה.

אוהב שלום ורודף שלום

הוא ז"ל סלד ממחלוקת, והיה בורח ממנו כמפני האש. אוהב שלום ורודף
שלום. בבית הי' רצונו שישכון ביניו אהבה אחוה שלום ורעות. הוא בעצמו
חי בשלום נפלאה עם זוגתו שתחי', ולעולם קילס ושיבח את מעשיה.

כמו כן החזיק שלום לכל אדם. כשפתח אחד חנות ספרים סמוך לחנותו היה
במיוחד שולח שם קונים לחזקו, והוא בעצמו קונה שם כמה פעמים בשבוע.
הדבר הגרוע היה כששמע מדברים מלה נגד אחד מגדולי ישראל. "צריכים
לדבר בדרך כבוד מכל גדול, וללמוד מכל גדול".

רצונו היה לבנות בית, לא בנוסח אמריקא, ששנא ומאס בה, אלא כפי מסורת
הישינה שקיבל מרבי יונה זצ"ל. באהבה עזה בלי גבול יגע ביגיעה עצומה
להשריש בבניו לימוד התורה ועשיית המצוות וביירת שמים הקודמת
לחכמה. בעינים אלו דיבר ושח כל הימים. שאיפת חייו היתה לבנות בית
מקדש מעט. רגיל היה לומר, שביתו של איש הישראל צריך להיות סמל
להשראת השכינה. מעניין לציין שלאחר שעבר לדירה שניה, השתמשו
בביתו הישינה בבית המדרש!

מעולם לא איחר לשלם שכר לימוד בראש חודש. כל שנות לימוד בניו בחדר
או בישיבה. הוא אמר כי בזה יש לו חלק בלימוד התורה של בניו ואין לאחרו.
מנהל הגשמי בישיבה התבטא, כשר' שלמה בא למשרד, יודע אני שראש
חודש הוא. הוא המריץ את בניו לאהוב את הישיבה, לשמוע באוזן קשוב אל
המגידי שיעורים, ולנהוג בהנהגה ישרה עם החברים.

תלמוד תורה "תפארת יונה"

לאחר פטירתו של הרה"צ רבי יונה, נשבר לבו לשברי שברים, כי נפשו היתה

קשורה בנפשו. ברם הוא התחזק ולבש עוז וחזק להמשיך בדרכו של רבי יונה. היה אומר: צריכים להתבונן בדמותו הטהורה וללכת בדרכיו. הוא הדפיס סידור "תפלת יונה" עם פירוש "סוד ושורש העבודה", כדי שיתעוררו לבות בני ישראל לעבודת התפלה ע"י דברים חוצצות להבות אש של היסוד ושורש העבודה, והי' כל זה ליכותו של ר' יונה. הוא מכרז במחיר זול, וגם את הכסף לא לקח עבור עצמו רק הצניעו במקום מיוחד כדי שיוכל לחזור ולהדפיס את הסידור עוד כמה פעמים.

עיקר הדברים שרצה להשריש בקרב התלמידים, היה, שגם בזמנים הפנויים שאין בהם "ישיבה", לא נפקעת מצות תלמוד תורה ואין לבטל ולבלות זמן. הזמן הוא דבר קדוש והי' יקר בעולם. ודאי שצריכים הילדים להינפש ולשחק קצת, אבל לא יכלו עיתותם משך שעות ארוכות, שעות ע"ג שעות, שזה מביא לעשיית דברים שאינם מהוגנים, ועלולים לאבד בשעות קצרות הללו מה שרכשו במשך כל ימות השבוע.

משום כך כינס את תשב"ר בביתו של רבי יונה, וקראו בשם "ת"ת תפארת יונה". מדי שבת בשבת נאספו העדרים עדרי צאן קדשים. בקיץ למד לפניהם פרקי אבות ובחורף פרשת השבוע. בערבי שבתות, ובמיוחד בימי הקיץ הארוכים, למד ספר ארחות צדיקים והפטורת פרשת השבוע. בימי החורף למד גם במוצאי שבתות ספר תהלים. בימי ראשון שהישיבות מסתיימות אחה"צ, הי' לומד בלילה בספר שמואל ומשלי. דבריו היו מתובלים בסיפורי צדיקים, דברי מוסר ויראת שמים. מאות ילדים באו בכל שבוע להמסיבות. בימי הקיץ הוסיף שיעור בכל לילה לאלו שנשארו בעיר.

את הכל עשה לשם שמים, בלי שום קבלת פרס! יגיעות הרבה יגע כדי שהכל יתנהל כסדרו. הוא חילק מתנות מכספו הפרטי, ומעולם לא קיבל נדבות, באמרו שאי' יחי' משועבד לשמוע לדעת בעלי בתים. הוא רצה לנהל הכל בדעתו צלולה ולשמוע רק דעת תורה. הוא בעצמו נסע על האופניים (בייסיקל) כדי להביק מודעות, ולדבר עם המנהלים לעורר את הילדים על כך.

הוא לא ויתר על שיעור כל ימיו. שום סיבה בעולם לא עצרה בעדו, לא שמחות, לא קור חום שלג ורוח וכדו'. אפילו יבוא רק ילד אחד, כדאי לו. מלבד ערך וחשיבות הזמן שנמסע בלבות הצעירים, עוד השריש בקרבם קדושת כל זמן בפרט, כגון: קדושת השבת, גודל ההכנה לש"ק, וקדושת מוצש"ק, בפרט אם לומדים תורה בזמנים הללו.

אמונה ובטחון בה'

בשנת תשנ"ג לפ"ק נחלה במחלה הידועה ל"ע. אז התחילו חיי יסורים ומכאובים עד שהחזיר נשמתו ליוצרו. הוא הי' מדוכא ביסורים במשך ארבע שנים, ובפרט בשנה האחרונה התגברו עליו היסורים הקשים והמרים לאין שיעור וערך. יסורי איוב סבל מראשו ועד רגליו, והיה מרותק למטתו מבלתי יכולת לזוז גופו. אז נתגלה במלוא הזוהר: קיבל יסוריו באהבה. מעולם לא שמעו שיתערם על יסוריו. קיים מאחז"ל (ברכות ה') אם רואה אדם שיסורים באים עליו יפשפש במעשיו. לפעמים היה תולה - ברוב ענוותנותו - את סיבת יסוריו, משום שלא שימש את רבי יונה כראוי לעזור לו מתוך יסוריו התמידים.

גם חיובו הנצחי לא פסקה באותה תקופה קשה. הוא לא רצה להטריח שיבקרו אותו בני אדם. בפרט כשרצו גדולי ישראל לבקרו סירב, והתנצל: מוטב שימשיך מעלת כבודו לתלמוד תורה או לעסוק בעניני הכלל ויהא זה עולה ליכותי. ואם התעלמו ממנו ובאו, ראו אצלו שמרגיש התבטלות, כאומר: מי אני, שיטריח עצמו לבוא אלי. את כל אדם קיבל בסבר פנים יפות.

אמרו מבקרו, שכשנכנסים, הם באים לחזקו במצבו. אבל כשיצאו, הוא חיזקם. דיבר לפניהם דברי תורה, יראת שמים ודברי חיזוק, עד ששכחו מבקרו שהוא הוא הצריך חיזוק. בימים הללו הי' צריך לעזר ולסיוע הרבה ממקורביו וידידיו, והי' זה קשה עליו יותר מיסוריו, ומעולם לא שכח להכיר תודתו לכל אלו שסייעוהו.

גם בין הגוים בבית-החולים קידש שם שמים, מגדול שברופאים עד הגוי שניקה חדרו. כולם התפעלו מאישיותו, ממידותיו הנעימות. ושם הקפיד במיוחד על כל תהליכותיו, כדי שיאמרו מה נאים מעשי איש הישראלי.

בימים קשים ומרים הללו, לא דאג על עצמו אלא על אחרים. כשנכנס בפעם הראשון לביה"ח בעש"ק והלכו בניו לבקרו בליל ש"ק, דאגתו היחידה היתה, שיאמרו לאמם-וזוגתו שתחי' שאל תדאג, ושהכל יהי' בסדר. לאותם שהיו עמו בלילה, דאג שלא יחסר להם מאומה.

גם עבודתו הקדושה בת"ת "תפארת יונה" לא נפסק בימים אלו. אדרבה, הוא הלך ללמוד ביתר התלהבות. ולמרות שהי' הדבר כרוך במסירות נפש ממש, עם הרבה יסורים הן בהליכתו והן בדבורו.

למרות חולשתו הגוברת, היה אומר עם שארית כוחותיו: בשעה שאני מדבר לילדים אני שוכח מכל יסוריי. כל זה עשה ופעל בכוחות על אנושיים. לאחר פורים כשהחץ הרופא את דינו, שלאחר הפסח כבר לא יהי' בין החיים, מיד שכר את אולם "בית יעקב" לימי חוה"מ, טלפן לכל הדרשנים וסידר הכל ממטת חליו בביה"ח. ואכן בעזרת השם ערך את המסיבה בחול המועד מתוך מסירות נפש. הוא קיבל על עצמו או ללמוד אלפי ערבי שבתות בל"ג בלי הפסק, והתפלל שבוכות זה ירפאהו ה'.

בשנתו האחרונה כשבדרך הטבע לא הי' לכאורה שום סיכוי ותקוה שיתרפא, לא התיאש. מאמר חז"ל שאפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע את עצמו מן הרחמים היה אצלו מציאות אמיתי. כל פעם שפסק הרופא את דינו: 'עוד ב' שבועות לחיות', אמר, מי עשה אותו לבעל דבר לפסוק את החיים, הלוא השם בורא רפואות והי' השם תקצר. כל דברי הרופא היו בעיניו כשטותים והבלים. הי' לו רצון אדיר וחזק לחיות.

לאחר חג הפסח כשנחלה בדלקת הריאה אמר הרופא שהפעם נואש מחייו, ולמעשה הוטב מצבו. בפעם השנית אמר הרופא ששוב אינו פוסק כלום, כי הוא אינו מאמין שהוא עדיין חי, הוא אינו חי על כוחות גשמיים, רק על כוחות רוחניים. כל יום הוא נס ממש. וגם בפעם השנית הוטב מצבו. דעתו היתה צלולה עליו עד יומו האחרון.

בליל כ' תמוז שנת תשנ"ה לפ"ק נצחו אראלים את המצוקים, ורבי שלמה ז"ל החזיר את נשמתו הטהורה לבוראו כשהוא מזוהר ומזוקק מתוך יסורים ומכאובים. מקום מנוחתו כבוד בבית החיים שבמאונט קיסקא, סמוך ליד מקום מנוחת רבי יונה זצ"ל. הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו - בחי' היתה נפשו קשורה בנפשו, ובמותו לא נפרד ממנו.

הת"ת "תפארת יונה" שכך כך עמל ליסדו, ועמד בראשה כל השנים בכוחותיו המסורים, מתנהלת גם עכשיו בעזרתם וסיועם של ידידים וחברים, ונקראת בשם "ת"ת תפארת יונה דבני שלמה" - על שמו וזכרו הטהור.

זה נוסח המצבה שנכתבה עפ"י צוואתו:

פ"נ

ר' שלמה ע"ה

פעלדמאן

בן ר' אברהם צבי הי"ו

תלמיד ובן הרגו של מרן

מוה"ר יונה הלוי פארסט זצ"ל

נפטר בחצי ימיו בן מ"ז שנים

לדאבון לב משפחתו וידידיו

ביום כ' תמוז תשנ"ה לפ"ק

והובל לקברות בו ביום במספד רב

היה עבד לעבדו השם

והרביץ תורה בטהרה

לתלמידיו

תינוקות של בית רבן

שהעולם מתקיים עליהם

שלא על מנת לקבל פרס

ת.נ.צ.ב.ה.

שם אמו ברכה

אדרעס צום ציון ~ אין מאונט קיסקא

55 Tora Rd Mt Kisco NY 10549

לינקע זייט פון הויז, איז דא א שילד ווי ארויף צו פארן צום ציון

פועלט אויס אלעס גוטס

בענינים אלו בפרט בשנות נעורים, יש לשנן ולחזור הרבה על אמונה ובטחון, ובלא"ה אנחנו אטומות מלשמוע דברי חז"ל שאל ימנע עצמו וכו', כי דברי הרופא המתיימש נאמנים עליו יותר מדברי חז"ל הקדושים, הן אמת שאין דינו של אדם זה ככופר חלילה, אך למעשה אין הדברים מתקבלים על לבו, והרי הוא דומה לסגי נהור שאומרים לו הבט נא וראה בשמים ובעננים, אין הדברים מתקבלים על לבו, כן עלינו להסיר את העוררין מתוך עינינו, ולהדיר את האמונה בדברי חז"ל שאל ימנע עצמו מן הרחמים, ולבטוח בהקב"ה בעצמו.

וכאמור על כאו"א לעסוק בספרי קודש המדברים באריכות על מדות הללו, אך אנו נקדים כמה יסודות בענין זה, ראשית כל נצטט מה שהביא האבן עזרא בשם ר' יהודה הלוי (שה"י) אחד מן הראשונים של חכמי ספרד ומתלמידי הר"ף, בעהמח"ס הכוזרי) עה"פ בפרשת יתרו בעשרת הדברות אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ולכאורה חז"ל אשר בראתי שמים וארץ, שזה בודאי לא הי' אדם אחר יכול לעשותו, והי' בזה כבוד יותר להקב"ה, ותיגרן ר"י הלוי כי בבריאת שמים וארץ לא ראה שום אדם, לא כן יציאת מצרים היתה לעיני ששים רבוא אנשים, עכ"ד. פירוש לפירושו: כי בודאי אנו מאמינים שהקב"ה ברא שמים וארץ, אבל למעשה אדה"ר נברא ביום הששי ולא ראה מה שנעשה לפני יצירתו.

כי אינו דומה ראייה לשמיעה, כמשל שיאמר לך אדם נאמן איזה דבר, אילו הי' זה האומר סתם בן אדם לא הי'ת מאמינו, ורק משום שהוא בר סמכא לכן תשים אימונו בו, אף שבמחשבה עדיין הרהורי ספק מקננים בו, לא כן דבר שראה האדם כמו עיניו אף שהוא בעצם דבר רחוק ומוגזם, נטלת הימנו כל צדדי הספק, יען עיניו ראו ולא זר, ולכן אף שאנו מאמינים באמונה שלימה שהבורא ית"ש ברא שמים וארץ, הרי לא ראינו, ולכן נקט "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" דייקא, שהיתה לעיני ששים רבוא, וד"א א"א להכחיש והרי הוא ברור כשמש, ע"ד שהביא רש"י ז"ל בפרשת השירה "זה א-לי ואנהו" – "בכבודו נגלה עליהם הקב"ה והיו מראין אותו באצבע", ושם ברש"י "ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים" – וכבר דקדקו ע"ז המפרשים איך שייך מחזה נבואה לשפה הפחותה שבאנשים, אמנם לדברינו הדבר פשוט, כי מאחר שהיתה כאן ראייה חושית נסתלקו כל הספקות, ואפי' מי שיש לו השגות פעוטות בכחו להגיע למדרגת נבואה כי הכל ברור כיום.

מעתה נביא איזה דוגמאות וציורים המבוראים ומפורשים בתורתנו הק', המראים בעליל כיצד השגחתו יתב' עלינו והוא לבדו בעל היכולת כולם, כמש"כ הרד"ק (בתהלים קט"ו ט') ישראל בטח ה' "אלא אתם בטחו בה' כי תראו בכל הדורות שעברו שהקב"ה הוא עוזרם של ישראל", כלומר שיש היכולת לראות ואז ממילא מסתלקין כל הספקות, ומעשה אבות סימן לבנים, ולכן עלינו ללמוד לקח טוב, שכאשר חלילה יבא איזה מקרה של צרה ח"ו, יתגבר ויבטח בה' שאפי' חרב חדה מונחת אל ימנע עצמו מן הרחמים.

מודעה חשובה לתלמידי התשב"ר (9 יאר ביז בר מצוה)

מיטוואך פרשת פינחס

ידרוש

הרב ר' אברהם העלפאנד שליט"א

לכבוד היארצייט של

הרה"צ ר' שלמה פעלדמאן זצ"ל

מנהל ומייסד של תלמוד תורה תפארת יונה

בת"ת תפארת יונה - דבני שלמה

1751 – 51st Street

פון 7:00 ביז 8:00

יעדע קינד וואס קומט צום שיעור וועט

באקומען \$3 (תפארת יונה געלט)!

דרשת בעניני אמונה ובטחון

יריעה מיוחדת לרגל יומא ההילולא שחל ד' פנחס - כ' תמוז הבעל"ט

ענין האמונה ובטחון, דהיינו להאמין בה' ולבטוח שהוא בעל היכולת כולם, דבר נשגב הוא, והיה כאשר נשאל לאדם האם הוא מאמין ובטוח בה בודאי ישיבנו פה אחד – מה זו שאלה, ואיזה ספק יש כאן, אולם למעשה מן הדיבור ועד המעשה יש מרחק רב, וכמו שראינו במחשך שכל אלו שאימרת הבטחון והאמונה שגורה על פיהם, בבוא הענין למעשה, כגון שאירע איזה צרה רח"ל של חולי או שאר צרה שלא תבוא, בין לו, בין לקרוביו או לילדיו ורעיו, נופלים ח"ו ליאוש נורא, והיה כאשר נעלה על הפרק אותו נושא של אמונה ובטחון בה', שרק בידו היכולת להוציא מן הצרה, או אנחנו אטומות משמוע, ואותו איש אשר עד הנה הורגל לומר בפה מלא "בוטח אני", מעתה לא שם אל לבו להוציא מחשבתו אל הפועל ולבטוח שרק ה' יוציאנו מצרתו לא הזולת.

כל זה נובע מחמת חסרון ידיעה, שאין מעמיקים ועוסקים בסוגיא זו של אמונה ובטחון, ולכן ראשית כל עלינו לעסוק ולדבר מענין זה, אף שמן ההכרח להתבונן בהשגותיהם הנשגבות ומהלך מחשבתם של גדולי הדורות, ועבודה קשה שבמקדש הוא זה, להכנס לתוך תוכם של רבותינו בעל החובת הלבבות, המסילת ישרים, שערי תשובה לרבינו יונה, הנועם אלימלך, הקדושת לוי, ועוד ועוד, לראות מה הם דורשים מאתנו, אין זה מן הדברים הקלים, אבל בכל זאת כשמתישבים במנוחת הנפש, בעודנו חיים בריאים וקיימים בלי צרות הרובצות רח"ל, אז הזמן מוכשר להתעסק ולדבר איש אל רעהו מהו חובתו של איש יהודי לגבי אמונה ובטחון בה', ובל"ס יהי' הדבר לתועלת גדול.

בפרט לפי מה שאמרו חז"ל אמרו (ברכות ז' ע"א) "טובה מרדות אחת בלבן של אדם יותר מכמה מלקיות", ולריש לקיש היא טובה "יותר ממאה מלקיות", וברש"י שם פירש "מרדות – לשון רידוי והכנעה שאדם שם אל לבו מאליו", כלומר שמתיישב ומתבונן בכל הרצינות ומתחרט על מעשיו, הרי זו טובה יותר מכמה מלקיות שכסבר חייב עונש.

הבה ונתחיל לדבר בענין אמונה ובטחון, למרות שאח"כ מחויב כל אחד לעסוק בספרי הקדמונים שהאריכו בענינים אלו, בכ"ז יש תועלת אף עם השגתנו הפעוטה, וזה החלי: הנה אמרו בגמ' (ברכות ז' ע"א) "אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים", תרגום הענין: חרב חדה יודעים הכל שאין זה דבר של מה בכך, והרי דבר חד שנוגע על אצבע קטנה, יש כאן סכנת אבר ח"ו, מכ"ש כאשר מונחת חרב חדה ועוד על צוארו של אדם, הרי כולנו מודים שאדם זה בן מות הוא, ואעפ"כ אמרו חז"ל שאל ימנע עצמו מן הרחמים.

טוב שבדברים אלה מה הי' אומר בכגון דא – שחרב חדה מונחת על צואר בן אדם, אין מה לעשות מיתתו ברורה וכדומה, וכי לא ראינו מעשים בכל יום בחולה מסוכן (שהוא כעין חרב חדה) שהרופאים מתייאשים הימנו, עד שבאנו שמעתי לשונות כגון: "מה? וכי אטפל באדם מת?" אך הרבנו של עולם שהוא בעל היכולת, בידו לעזור ולהושיע!

בגמרא (ברכות) שם האריכו חז"ל, בחזקיהו המלך שהוכיחו ישעי הנביא ואמר לו "כי מת אתה ולא תחיה", ועוד הוסיף לו כדברים הללו: "כבר נגזרה עליך גזירה" – כלומר, אין מה לעשות, אתה כבר לא נחשב בין החיים. ומה השיבו חזקיהו המלך: "בן אמוץ כלה נבואתך וצא, כל מקובלני מבית אבא אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם וכו'" – זו מן הדברים שעל האדם להאמין באמונה שלימה, שכאשר שוכב הוא או קרוביו בבית"ח מיוסר ח"ו במחלה קשה, שאין לשכוח ממאמר חז"ל הלזה.

בודאי קל לומר לחבירו "היה בעל בטחון", או כל מה דעבד רחמנא לטב עבד, או גם זו לטובה, או חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה, אמנם כאשר אנו יושבים כעת במנוחת ושלות הנפש ויש בכחנינו להתבונן

בפרשת וישב וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקנים הוא לו ועשה לו כתונת פסים, והנה הקנאה בין האחים גרמה שישנאו אותו על חלומותיו ועל דבריו, ומשם עלה במחשבתם "לכו ונהרגוהו ונשליכוהו באחד הבורות", ואכן הם הוציאו את מחשבתם אל הפועל כפי שהעידה התורה "ויקחהו וישליכו אותו הבורה", ונתבונן קצת, מי שהושלך לבור כזה בקושי יעלה בידו להנצל, מה גם שדרשו חז"ל (רפ"ב דשבת) מים אין בו אבל נחשים ועקרבנים יש בו, ואם היינו עומדים בצד הבור סמוך ונראה תחת אחד השיחים, ובו עינינו היינו מביטים כיצד משתלשל כל המעשה לנגדנו, מה היינו מיעצים ליוסף הצדיק? בל"ס היינו נפרדים מומו בדמעות שליש ומפצירים בו לומר אתנו "וידויו" לפני מיתתו הוודאית.

אבל לא כן היתה רצון ההשגחה העליונה, ובפרשת מקץ (שם מ"ב מ"ו) אנו קוראים "ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ, ויבאו אחי יוסף וישתחו לו אפים ארצה", והפלא עומד וקיים, אין זה אומר אלא דרשני, הכיצד זה שיוסף שהושלך לאותו בור מלא נחשים ועקרבנים, שמיתתו ודאית, והנה הוא עומד ושליט על כל ארץ מצרים?

ועדיין לא סיימנו – נביט נא לעיל בפ' וישב (ל"ז ב') כתיב ונראה מה יהיו חלומותיו, כ' רש"י "שהקב"ה אומר נראה דבר מי יקום שלכם או שלי", כלומר שיכולים לערוך תכנית שלימה ואפילו בחבורה, אם רק הקב"ה אינו מסכים לכל הנעשה, הרי הכל בטל ומבוטל ולעולם לא יקום, ויוסף הוא השליט, כי עיקר מגמתו תהי' לבטוח בה' והוא יעשה.

בסוף פרשת וישב הובא בשעה שביקש יוסף משר המשקים "כי אם זכרתי אתך כאשר ייטב לך ועשית נא עמדי חסד והזכרתי אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה", כלומר בדעתו הוא כבר נושע, הכל מסודר, וביכולתו לשבת במנוחה ובחביבוק ידיים, יוסף כבר בטוח שבקרוב יצא מכאן, אך חז"ל האשימוהו שמאחר שתלה בטחונו בשר המשקים ואמר לו כי אם זכרתי והזכרתי, ניתוספו לו עוד ב' שנים בבית האסורים, כי לא קיים בנפשו מה שנאמר בתהלים (מ' ה'): "אשר הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים ושטי כזב" (דקאי על המצריים), והגם שאדם צריך להשתדל בכל מה שביכולתו, בכ"ז לגבי יוסף הצדיק מ"ב שבטי י-ה, והוא בעצמו רואה בעין שכלו כיצד מתנהגים אותו מן השמים, ולאחר שהושלך אל הבור המלא נחשים ועקרבנים הרי הוא ניצול ועולה לגדולה, א"כ יד ה' עשתה את כל זאת, וגם לרבות בבית הסוהר כאשר פתר את חלומו של שר המשקים הרי ראה בעצמו כיצד שם ה' מילין בפיו, ורק בשעה שהוסיף "והזכרתי" והשליך בטחונו על בשר ודם, ניתוספו לו עוד ב' שנים.

היוצא לנו מזה – שאם כי ישנם מדרגות שונות בהשתדלות מצד האדם, אבל עיקר הלימוד בזה שמחשבות אדם ותחבולותיו כלא נחשבו לגבי בעל היכולת הקב"ה, המנהיג ועולמו כרצונו.

גם בריש פרשת שמות, בשעה שירדו אבותינו מצרימה, כתיב בקרא "ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפש", ושם: "ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו וגו' ותמלא הארץ אותם", מה עושים המצריים באותה שעה? הם יושבים ומטכסים עצה כיצד להסיל את ישראל – "הבה נתחכמה לו" וכפירש"י כל הבה לשון הכנה והומנה לדבר, או כדרשת חז"ל נתחכם למושיען של ישראל לדונם במים, ואכן הם התחילו להוציא את מחשבתם אל הפועל במה שקרא פרעה למילדות העבריות, ופקד עליהם אם בן הוא והמיתן אותו, וכל גזירות המצריים סובב הולך על החשש של "פן ירבה", ואכן התורה מדגישה "וכאשר יענו אותו בן ירבה וכן יפרוץ" וברש"י שם: "בכל מה שהם נותנים לב לענות, כן לב הקב"ה להרבות ולהפריץ" וכ"כ רש"י שם: "אתם אומרים פן ירבה, ואני אומר כן ירבה". וכן להלן ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך, פירש"י בעבודה המפרכת את הגוף ומשברתו.

בקיצור: הגיע עם מתי מספר של שבעים נפש למצרים, והמלך עם יועציו ושריו והכמים מטכסים עצה כיצד למנוע את ריבוי העם שלא יפרוץ ולא ירבה, וגוזרים עליהם גזירות קשות ואופנים שונים, ויושב הקב"ה ומהפך את עצתם לומר "כן ירבה", ומכאן שכל העצות והתחבולות לא יועילו. והאם אין כאן ראייה ואמונה חושית?

מכאן נמשיך ללמוד פרשה קטנה בפ' יתרו, ששם בנו השני של משה רבינו ע"ה ה' אליעזר "כי אלקי אבי בעזרי ויצילני מחרב פרעה", וברש"י כשגילו דתן ואבירם לפרעה על דבר המצרי וביקש להרוג את משה, נעשה צוארו כעמוד של שיש, נתבונן נא! חרב חדה מונחת על צוארו והרי הוא בן מות ללא כל ספק, ובכל זאת כשאין הקב"ה רוצה לא תועיל חרב חדה "ויצילני מחרב פרעה", ויעוין ברש"י (לעיל ד' י"א) עה"פ ויאמר ה' אליו מי שם פה לאדם או מי ישום חרש או פקח או אלם הלא אנכי ה', "הלא אנכי ששמי ה' עשיתי זאת", כי כשהוא כביכול אינו רוצה אז ממילא מבוטלים שאר תחבולות ועצות.

ומענינא דיומא במעשה דנס פורים, יש לראות בחוש את יסוד האמונה והבטחון שהועיל להם לישראל, ואיך סיבתם ההשגחה העליונה על כל צעד ושעל, ענה המלך אחשוורוש קצף על המלכה ושתי והרגה, ותלקח אסתר אל המלך וישם כתר מלכות בראשה וימלכה תחת ושתי, ושם (מגילה ב' י"ח) ויעש המלך משתה גדול לכל שריו ועבדיו את משתה אסתר והנחה למדינות עשה, פירש"י לכבודה הונח להם מן המס שעליהם, ושוב הציל מרדכי את חיי המלך ממה שרצו בגתן ותרש להרגו, והדברים עתיקים.

ובריש פרק ג' כתי' "אחר הדברים האלה גידל המלך אחשוורוש את המן בן המדתא האגגי וינשאהו וישם את כסאו מעל כל השרים אשר אתו, וברש"י "שהקב"ה בורא רפואה למכתו של ישראל קודם שיבוא המכה עליהם", כי הקב"ה קורא הדורות מראש ראה וידע שיחטאו ישראל ויצטרך להביא המלך רשע כהמן להכניע לבם לתשובה, לפיכך הקדים רפואה למכה, וכך תוכל הישועה לבוא כהרף עין מבלי עיכוב כלל, וזוהי הטעם סיבב שמרדכי ואסתר יתקרבו למלכות ואז אפילו אם יעלה המן לגדולה תוכל הישועה לבוא חיש מהר.

וזה הכוונה במה דכתי' "אחר הדברים האלה", פי' אחר שכבר היתה אסתר המלכה בבית המלך, ומרדכי היהודי הציל את חיי המלך, ממילא כבר נבראה הרפואה, אז גידל המלך אחשוורוש את המן, וזוהי תראה איך מתנהג בהשגחה פרטית על כל פרט ופרט.

ויש להוסיף עוד כוונה עמוקה, שהיא לנו ללימוד נחוץ, "אחר הדברים האלה" היינו דבריהם של בני אדם, היהודים חשבו בימים ההם, שאין להם על מה לדאוג, הכל מוכן ומזומן, ושתי נהרגה ואסתר נלקחה תחתיה, אחות לנו בבית המלך, שוב אין לנו מה לירא ולפחד, כשאך תהי' לנו איזה דאגה הרי אחותינו אסתר המלכה היא תפשוט הכל, ושוב שלום עלינו נפשנו, והוא כמשל אותו אדם שעמד בפני משפט קשה, ולא נתמלא לבו דאגה וחורדה, באמרו והרי קרוב לי בבית משפט העליון והוא יושיענו ויוציאנו מצרה הזאת, מה קרה? בטרם עמד למשפט מת אותו קרוב, וכל תחבולותיו ועצותיו עלו בתהו ובהו.

כן הדבר הזה בימי מרדכי, חשבו היהודים מי לנו גדול מאסתר ומרדכי, עד שהמלך בעצמו חייב להטיב לנו, והו' "אחר הדברים האלה" של ישראל שדברו כן וחשבו לתומם כי הכל על מכונו בשלום, וראה הקב"ה שסומכים על כחם ועוצם ידם, והאמונה רופפת, מה עשה? העמיד עליהם מלך קשה כהמן, והוא גזר גזירות קשות על ישראל, "שלא יאמרו אחות יש לנו בבית המלך ויסיוח דעתם מן הרחמים" כלשון חז"ל דוגמת יוסף הצדיק, שסמך עצמו על שר המשקים, אין זה בטחון אמיתי, כי כאשר האדם סומך על עצמו ומשליך את בטחונו מה', אין לך צרה גדולה מזו.

מעין האמור יש להביא בזה מה שאמרו חז"ל (ברכות י' ע"ב) ששה דברים עשה חזקיהו המלך, על ג' הודו לו ועל ג' הודו לו, ואחד מן הדברים שעשה (ראה במשנה פסחים פ"ד ט') "גנו ספר רפואות", ופירש"י (בפסחים נ"ו ע"א) לפי שלא היה לבם נכנע על חולים אלא מתרפאין מיד, ולכן גנו "כדי שיבקשו רחמים" (כלשון רש"י בברכות הנ"ל), כי לעולם לא יבטח בעצמו, רק ישא עינו ולבו אל ה', אף שעליו להשתדל ולעשות פעולה, בכ"ז יאמין כי אין כח הישועה ברפואה.

כדאיתא בשו"ע (או"ח סי' ר"ל ס"ד) שצריך לומר יה"ר מלפניך ה' אלקי שיהא עסק זה לי לרפואה, ובמשנה ברורה (שם ס"ק ו') "ולא יחשוב שהוא איזה דבר לו לרפואה אלא ע"י הבורא יתברך שמו ולכן ע"י תפלה זו ישים בטחונו בו ויבקש ממנו שיהא עסק זה לו לרפואה" – ומטעם זה גנו חזקיהו המלך את ספר הרפואות.

עוד מצינו בגמ' (תענית כ"א ע"ב) בעובדא הידועה עם נחום איש גז, דלכן נקרא בשם זה "דכל מילתא דהוי סלקא ל"י אמר גז זו לטובה" וכפירש"י שם "כל מה שאירע לו אפילו רעה" כי ה"י לבו סמוך ובטוח שהקב"ה מנהיג את העולם, אד שאפי' דבר שהי' נראה בעיניו כרעה האמין כי יתהפך הענין לטובה, וכאשר אכן סיפרו חז"ל שפעם שלחו ישראל מתנה למלך ושלחוהו עם נחום איש גז זו "דמלומד בנסים" היא, ויהי במלון גנב בעה"ב את אבנים הטובות והמרגליות והחליפו בעפר, וכאשר מסר את המתנה למלך ופתחו את הארגז ומצאו מלא עפר "בעו לקלטלי לכולהו", כי המלך בחמתו תקצף לא רק על נחום רק ה"י שולח יד בכולם, כי "אמר קא מחייגי בי יהודאי" (היהודים מתלוצצים ב').

מה היתה תגובתו של נחום? הוא אמר "גז זו לטובה" עד שבא אליהו ונדמה כאחד מהשרים והוא יעץ למלך שיתכן והעפר הוא מעפרו של אברהם אבינו, ובאותה מלחמה שהי' לו למלך עם מלכות אחרת ולא הי' ביכולתו לכובשם,

דרשת הכנה לשבעה עשר בתמוז

שחל ביום א' פנחס הבעל"ט

והטעם בפשטות השו"ע דאסור ליכנס בביהכ"נ גילוי הראש הוא עפ"י ההלכה (שם סי' קנ"א ס"א) דבתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהם קלות ראש כגון שחוק והתול ושיחה בטילה וכו'. ובמשנה ברורה (סק"א) כי הם נקראים מקדש מעט כמו דכתיב (יחזקאל י"א טז) ואהי להם למקדש מעט, ובמקדש כתיב (ויקרא י"ט ל) ומקדשי תיראו שיהא מוראו של השוכן בה עליו. וגילוי הראש הוא היפך יר"ש כמו שאמרו (שבת קנו:) כסי רישך כי היכי דתהויו עלך אימתא דשמיא. ולענינו כשנכנסים לבית המדרש עם דיבורים אסורים לשון הרע וריילות, הוא בבחינת ראשו מגולה, והוא ההיפוך של יראת שמים, ואז אינו יכול להצליח בלימודו ותפלתו, איך יהיו אוניו פתוחים לשמוע את דבר ה', איך הוא יכול לגדול שם בתורה ויר"ש, אם הוא נכנס לביה"מ באופן של היפוך יר"ש כזה.

ואני יכול לומר שראיתי בהדיא כמה הפה והאוזן שנשלים כל כך הרבה בדיבורים אסורים, כמה שזה מונע מלהגיע אל לקדושה, כמה שליטה חזקה יש לדיבורים אסורים על האדם, שמונע אותו מלהצליח בתורה ויר"ש, וצריך לדעת מזה, ולנסות לשמור על הפה והאוזנים, שהרי אתם לומדים תורה וכולכם רוצים להצליח, לכן צריך להסיר המניעות האלו, עוד נקודה אחת רציתי לעורר, נמצאים אנו כעת לפני תענית ציבור, וכשנסתכלים קצת בשולחן ערוך וברמב"ם, רואים שהתעניות צריכים לעשות איזה רושם לטובה על האדם, ואינו צום גרידא שאין אוכלים ושותים, וכשנגמר הצום חוזרים לחיים הרגילים, אלא הצומות צריכים להשאיר על האדם רושם לטובה, ראו במשנה ברורה (תקמ"ט סק"א) שמביא את דברי הרמב"ם (הל' תעניות פ"א ה"א) שביאר את ענין התעניות, חייבים להתענות וכו' והוא מדברי הנביאים וכו', וכל אלו הימים כל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהם, כדי לעורר הלבבות לפקח על דרכי התשובה, שהרי הטבע הוא שאדם הצם ומתענה לבו נכנע, והוא מוכן להתבונן בדרכיו ולתקן מעשיו, כי אם הוא מגושם במאכל ומשתה, אינו יכול להכנע לבבו ולעשות תשובה כראוי.

וממשיך, ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה, עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שהרי מה שהגיעו לחורבן בית המקדש, היה בשביל החטאים של אבותינו, ועכשיו צריכים אנו לתקן כל זאת, שבזכרון הדברים אלו נשוב להטיב כמו שנאמר (ויקרא כו ז) והתורו את עונם ואת עון אבותם וגו', ולכן חייב כל איש לשום אל לבו באותן הימים, ולפשפש במעשיו ולשוב בהן, כי אין התענית עיקר, כמש"כ באנשי ינונה (יונה ג י) וירא אלקים את מעשיהם. ואמרו חז"ל (תענית טו.) את שקם ואת תעניתם לא נאמר, אלא את מעשיהם, שאם היו רק מתענים ולובשים שקים, בשביל זה לבד לא היה מקבל אותם, אלא בזכות שהטיבו מעשיהם, לכן קיבל את תשובתם, ואין התענית אלא הכנה לתשובה, לכן אותם האנשים שכשהם מתענים הולכים בטיול ובדברים בטלים, תפשו הטפל והניחו העיקר, ומכל מקום אין לפטור את עצמו בתשובה בלבד, כי ימים אלו הם מצות עשה מדברי הנביאים להתענות בהם, וכמו שכתבנו למעלה, ולכן למרות שהעיקר הוא התשובה שבא עם התענית, מכל מקום אין די בתשובה בלבד, אלא צריך גם להתענות כתקנת הנביאים.

ובסוף כתב המ"ב מפני דברי הרעים וכו' כי ב"ז בתמוז ארעו בו חמש צרות, בו נשתברו הלוחות כשירד משה מן ההר כמפורש בתורה, ובטל התמיד עוד מלהקריב בבית הראשון, והובקעה העיר בחורבן בית שני, ושרף אפוסטמוס הרשע את התורה, והועמד צלם בהיכל עכ"פ משום זה מתענים בימים אלו, כדי שיפתח לבו ונעשה תשובה שלימה לתקן מעשיו, לכן צריכים לדעת איך לגשת אל התענית, ודברים אלו שלמדנו עכשיו הם מעוררים מאד, ולכן יש להזהר מאד שלא לבטל הזמן במשך יום התענית, ואפילו בחור שמרגיש קצת חלש, מכל מקום אפשר להתאמץ, אפשר ללמוד גם כשמרגישים חלשים, אפשר ללמוד בכל מצב, ואוכל להגיד לכם מה שראו עיני ולא זר, כשהיינו בהלאגער עבדנו עבודת הפרך הרבה יותר קשה מלשבת וללמוד, והיינו מורעבים מאד הרבה יותר ממה שרעבים ביום התענית, ובכל זאת עבדנו, כי לא היה ברירה, עכ"פ יש להאדם כוחות, וצריך רק להתאמץ קצת יותר, וכדאי להתאמץ במסירות נפש, כדי שלא נתפוס הטפל של התענית ונעזוב העיקר כמו שלמדנו עכשיו.

בעפר זה נצחום.

הנה עובדא זו ידועה לכל בר בי רב, רק אנו נעמוד להתבונן קימעה בלימוד היוצא מהסיפור – ומכאן נראה ונפשוט בעצמו עד היכן מדרגה של בטחון בה'. כי אילו היינו עדים בדבר, ונתגלה שהתורה מלאה עפר, מה היתה תגובתנו הראשונה? בודאי או שהיינו בורחים מרוב פחד ובושה וכדו', או שהיינו נופלים לרגלי המלך ומתחננים ומבקשים על נפשינו, בתירון שאין אנו אשמים בדבר, רק באמצע הדרך במלון הי' שם בעל אכסניא שגנב והחליף את תשורתנו בעפר.

אבל נחום לא רק של הצטדק את עצמו, לא רק שלא עשה שום פעולה המראה דאגה ועצבון, הוא לא נפל על פניו ועל רגליו, הוא לא ביקש סליחה ומחילה מאת המלך, מה שכן עשה הוא לומר "גם זו לטובה" – אילו הי' זה אדם אחר במצב קשה כזה, ופתאום היינו שומעים אותו אומר "גם זו לטובה" בודאי היינו מהרהרים אחיו שמא חסר דעה הוא ר"ל, רק התנא הקדוש נחום איש גם זו לא איבד עשתונותו ורצה ללמדנו ארחות חיים כיצד להתנהג בכל מצב שהוא, שלא להתניאש, אדרבה כשפתחו וראו כי הארגו מלא עפר, היתה הכוונה "גם זו לטובה" שאני מאמין באמונה שלימה שמוזה העפר תצמח לנו טובה, ובהיפך אילו הייתי מביא אבנים טובות מי יודע אם יצא לנו מזה טובה כלל, מי יודע אם לא הי' המלך מותקצף לומר "מי ביקש זאת מידכם להביא ולהוסיף עוד אבנים טובות לאוצר המלך, המלא על כל גדולתו במרגליות כאלו", וע"י העפר עשה לנו הקב"ה טובה גדולה כי ע"י שנדמה אליהו כאחד מהשרים והוא יעץ לו להלחם בעפר זה עד שנצח, וסוף מעשה מוכיח על תחלתו כי אכן היתה כאן טובה עבורם, ונתקיימה אמונה בה' ש"גם זו לטובה".

בסיום דברינו כדאי להזכיר את מאמר הגמ' (ראש השנה במשנה שלהו פ"ג) עה"פ והיה כאשר ירים משה את ידו וגבר ישראל וכאשר יניח את ידו וגבר עמלק, והקשו במשנה וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, אלא לומר לך, שכל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברין ואם לאו היו נופלין – הביאור בזה, כי אם אמנם חייב אדם לצאת למלחמה עם כלי זין, אך עכ"ז ידע ויאמין שאין כלי זיניו מועיל מאומה רק הכל בידי הקב"ה, וזה שהרים משה את ידו לומר שיתבוננו מזה למעלה מהם, הקב"ה היושב בשמים, ולא יאמרו כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, ולכאורה למה בכלל הניח ידו, הי' לו להחזיק ידיו למעלה כדי שיתגברו ישראל בכל עת? אלא הוא הדבר אשר דברנו, כי רצה להראותם הדרך הכונה, שבאם יסירו דעתם מה' אפילו לרגע קט, מיד יהיו נופלין ח"ו, יחד עם כל הכלי זין שבידם.

איתא בירושלמי (ריש פ"ה דברכות) לעולם לא יהא הפסוק הזה זו מתוך פין", בתהלים (פ"ד) "אשרי אדם בוטח בך", כי בודאי היסורים קשים לאדם עד מאוד ח"ו, רק צריך לדעת ולהשכיל שבאם יאמין שהכל מאת ה' אז יקל מצבו ואשרי חלקו, ויזכור מש"כ רש"י (תהלים כ"ז) עה"פ קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך, ושוב חזר הכתוב לומר "וקוה אל ה'", פירש"י "אם לא תתקבל תפלתך חזק וקוה", כי אם יראה הקב"ה שהאדם שם בטחונו בו אז "וגבר ישראל", ובכל הדורות ראו ד"ז בעליל, שאלו שבטחו בה' ובישועתו עברו על כל גלי הצרות והמצבים השונים, ועל כל צרה שלא תבוא, התגברו בעזרת ה'.

מחיר מיוחד – לנכוד החילוץ

ספעציע' פריז פאר גרעסערע באשטעלונגען פאר בני מדרשים וכו'

סידור תפלת יונה – דבני שלמה

עם פירוש יסוד ושורש העבודה

ביטע רופן

438-509-1254

divrelyona@gmail.com

לעילוי נשמת מוה"ר טובי' אביגדור בן ר' אברהם צבי ז"ל

נלב"ע ט"ו שבט תשפ"ה

ה.נ.צ.ב.ה.